

Soszyński, Jacek

"Entstehung und Ausbreitung der copernicanischen Lehre", Ernst Zinner, München 1988 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 34/2, 360-361

1989

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nia dzisiejszej cywilizacji europejskiej z jej rozdzieleniem między racjonalizmem a dogmatyzmem.

Książka ta wydana w 1978 roku nie doczekała się jak dotąd w polskich czasopiśmie historycznych nawet notki recenzyjnej. Chęć wypełnienia tej luki stała się bezpośrednim bodźcem do napisania powyższej recenzji.

Jacek Soszyński
(Warszawa)

Ernst Zinner: *Entstehung und Ausbreitung der copernicanischen Lehre*. Herausgaben und ergänzt von Heribert M. Nobis und Felix Schmeidler. Verlag C. H. Beck, München 1988, 636 ss.

Nakładem wydawnictwa C. H. Beck w Monachium okazało się w 1988 roku wznowienie uważanej za klasyczną wśród prac poświęconych Kopernikowi i jego myśli, książki, zmarłego w 1970 roku astronoma i historyka nauki, Ernsta Zinnera. Autor, profesor astronomii w Uniwersytecie w Monachium był również przez wiele lat dyrektorem Remeis-Sternwarte w Bambergu. Tematyka kopernikańska zajmuje podczas miejsce w bibliografii jego prac.

Pierwsze wydanie *Entstehung und Ausbreitung der copernicanischen Lehre* ukazało się w roku 1943 i obecnie w wielu miejscach wymaga już sprostowań bądź uzupełnień. Zadania tego podjęli się Heribert M. Nobis, kierownik Deutsche Copernicusforschungsstelle w Monachium oraz Felix Schmeidler, profesor astronomii w uniwersytecie monachijskim, autor wydanej w 1970 roku biografii Kopernika.

Książka Zinnera składa się z dwóch części. Pierwsza z nich to właściwe rozważania na temat genezy i rozwoju myśli kopernikańskiej, druga zaś, to obszerne aneksy. Pierwsze piętnaście rozdziałów pracy obejmuje „prehistorię” teorii heliocentrycznej, wiedziną od starożytnych Greków i Babilończyków. Jest to krótki zarys dziejów i rozwoju astronomii po czasy Kopernika, ze szczególnym podkreśleniem dokonań Hipparcha, Ptolemeusza, Wilhelma z Hirsau, Henryka z Langenstein, Peurbacha i Regiomontana. Zinner kładzie także nacisk na stymulującą rolę wszelkiej działalności związanej z pomiarem czasu. Po owym wprowadzeniu następują rozważania poświęcone samemu Kopernikowi: jego życiu i kształtowaniu się jego teorii.

Czasy, w których powstawała książka Zinnera, nie sprzyjały zachowaniu obiektywizmu. Nie udało się też autorowi obronić przed wpływami nacjonalizmu gdy opisywał środowisko astronoma. Krąg, w którym obracał się Kopernik i koleje jego życia nie są jednak głównym przedmiotem zainteresowania autora. Zinner stara się przede wszystkim prześledzić rozwój naukowy Kopernika. Stąd kolejne rozdziały poświęcone są studiom w Krakowie (gros uwagi skupione jest na piętnastowiecznej astronomii krakowskiej), we Włoszech, a następnie po krótkiej dygresji opisującej działalność administracyjną kanonika warmińskiego, autor powraca do prac naukowych dojrzałego już uczonego oraz perypetii związanych z ogłoszeniem *De revolutionibus*.

Końcowe rozdziały poświęcone zostały recepcji teorii heliocentrycznej przez świat uczonych, kontrowersjom jakie wzbudziła i jej ostatecznemu zwycięstwu. Część druga książki składa się z krótkich artykułów poświęconych m. in. bibliotece Kopernika, jego obserwacjom astronomicznym i jego zegarowi słonecznemu. Tom zamyka bogata bibliografia przedmiotu doprowadzona przez wydawców do roku

1987 oraz uzupełnienia i komentarze H. M. Nobisa i F. Schmeidlera podane w formie przypisów do konkretnych fragmentów. Cenną pomoc w korzystaniu z książki stanowią indeksy, obejmujące również uzupełnienia wydawców.

Jacek Soszyński
(Warszawa)

Robert Rembieliński, Barbara Kuźnicka: *Historia farmacji*. Wydanie III poprawione i uzupełnione, Warszawa 1987, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, 372 ss., ilustr.

Książka jest podręcznikiem dla studentów farmacji, a jednocześnie jest syntezą dziejów formowania się tej dziedziny i narastania jej problemów badawczych i zadań społecznych. Publikacja, która łączy walory podręcznika o bardzo metodycznym wykładzie i walory syntezy naukowej, może zwracać uwagę jako przykład autorskiego rozwiązania wielu trudności warsztatowych. Kompozycja każdego dzieła o założeniu syntetycznym jest zawsze przedsięwzięciem trudnym, niekiedy ryzykownym. Tutaj autorom udało się znaleźć formułę wykładu przystępną i przejrzystą. Książka jest również jeszcze jednym dowodem na to, że historia farmacji jest samodzielną, dojrzałą dyscypliną o wyraźnie określonym zakresie badań i bogatej, ciągle dopełniającej się problematyce, dyscypliną, która ma wykształcone narzędzia badawcze. W aspekcie metodologicznym *Historia farmacji* może zainteresować historyków nauki (nauk), którzy przecież ciągle poszukują najwłaściwszego modelu syntezy swych badań.

Sposób doboru i ujęcia bardzo obszernego materiału faktograficznego pozwala na odnalezienie w książce niejako „dwóch wymiarów” historii farmacji. Wymiar pierwszy — podstawowy określa realizacja zamiaru autorów, którzy pragnęli w sposób syntetyczny ukazać najważniejsze wydarzenia i najwybitniejszych ludzi związanych z farmacją. Ten aspekt książki przemawia przede wszystkim do studentów farmacji i farmaceutów już pracujących w zawodzie, do historyków farmacji. Wymiar drugi, nieco przesłonięty ale przecież oczywisty, ukazuje się w pierwszym rzędzie historykom rozwoju i recepcji wiedzy przyrodniczej a także zainteresowanym historią koncepcji ekologicznej w różnych epokach. Ten wymiar, dotyczący związków człowieka z przyrodą i zależności zdrowia ludzkiego od czynników, które dzisiaj nazwalibyśmy ekologicznymi, poszerza znacznie horyzonty publikacji i zasięg jej oddziaływania. Świadczy również o tym jak nośną problemowo może być historia farmacji.

Aspektowi przyrodniczemu dziejów farmacji patronują dwie znane postacie wielokrotnie cytowane w książce. Chodzi oczywiście o Hipokratesa i Paracelsusa. Hipokrates sformułował koncepcję ekologiczną w swoim założeniu, chociaż określenia „ekologia” nie używał. Twierdził, że zdrowie człowieka zależne jest od zdrowego otoczenia naturalnego, w którym człowiek żyje — od powietrza, wody, pokarmu, klimatu, a także otaczającego krajobrazu. Po wiekach Paracelsus uściślił tę myśl mówiąc, że przyroda jest wielką apteką. Historyk wiedzy przyrodniczej znajdzie w omawianej książce wiele materiału (także bibliograficznego), a przede wszystkim cennych inspiracji.

Rzut oka na *Słownik Biograficzny* zamieszczony na końcu publikacji ukazuje nazwiska znanych przyrodników o orientacji „ekologicznej”: jest tu Stefan Falimirz, Marcin z Urzędowa, Michał Sędziwój, Szymon Syreński, Krzysztof Kluk, Ję-